

Dėl teisės terminų pateikimo „Tarptautinių žodžių žodyne“

Dalia Gedzevičienė

Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas
Law Institute of the Lithuanian Centre for Social Sciences
Ankštoji g. 1A, 01109 Vilnius, Lietuva
E. paštas daliagedzev@gmail.com
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-8285-9692>

Moksliniai interesai: metaforų tyrimai, teisės kalba, socialiai pažeidžiamų asmenų įvardijimo problemos
Scientific interests: metaphor research, legal language, problems of naming of socially vulnerable persons

Santrauka. Siekiant įvertinti, ar *Tarptautinių žodžių žodynas* (toliau TŽŽ₂₀₁₃) moksliniame ir praktiniame darbe gali būti pasitelkiamas kaip vienas iš teisės terminijos šaltinių, iš TŽŽ₂₀₁₃ išrinkti teisės sąvokas įvardijantys terminai ir galimi jų būdvardiniai dėmenys, išanalizuota prie jų pateikiama informacija ir nurodyti pagrindiniai terminų ir jų dėmenų morfeminės sudėties ir semantikos bruožai. Nustatyta, kad 65 proc. iš 676 žodyne aptiktų teisės terminų kilę iš lotynų, 17 proc. – iš prancūzų, 6,5 proc. – iš graikų kalbos, likę 11 proc. – iš kitų kalbų. Daiktavardinius teisės terminus dažniausiai sudaro visi tarptautinės kilmės komponentai, neskaitant galūnės, o visi veiksmažodiniai teisės terminai vertintini kaip hibridai, nes juos sudaro svetimos kilmės pamatas ir lietuviškos priesagos. 26 proc. būdvardinių terminų dėmenų sudaro svetimos kilmės pamatas ir tarptautinės priesagos, apie 70 proc. traktuojami kaip hibridai. Taip pat straipsnyje aptartos lietuvių kalboje vartojamų terminų ir jų anglišku atitikmenų semantinių laukų nesutaptys. Daroma išvada, kad TŽŽ₂₀₁₃ su tam tikromis išlygomis naudotinas tiek teisės ir kalbos mokslų, tiek praktikos srityse kaip vienas iš teisės terminijos šaltinių.

Reikšminiai žodžiai: teisės terminas; tarptautinių žodžių žodynas; žodžio kilmė; morfeminė sudėtis; semantika.

On the Submission of Legal Terms in the Dictionary of International Words

Abstract. In order to determine whether the Dictionary of International Words (hereinafter TŽŽ₂₀₁₃) can be used as one of the sources of legal terminology in scientific and practical work, the terms denoting the concepts of law and their potential adjectival components were selected from the TŽŽ₂₀₁₃, the information provided with them was analysed, and the main features of the morphemic structure and semantics of the terms and their components were identified. Of the 676 legal terms found in the dictionary, 65% originate from Latin, 17% from French, 6.5% from Greek and 11% from other languages. The majority of legal noun terms are made up of all compounds with foreign roots, while all of the verb legal terms are to be regarded as hybrids since they are made up of a base with foreign roots and Lithuanian suffixes. 26% of the adjectival compounds are made of a foreign base and international suffixes, and around 70% are considered hybrids. The article also explores the discrepancies between the semantic fields of Lithuanian terms and their English equivalents. The TŽŽ₂₀₁₃, with certain reservations, can be used as one of the sources of legal terminology in law and language sciences as well as in practice.

Keywords: legal term; a dictionary of international words; word origin; morphemic structure; semantics.

Submitted 4 November 2022 / Accepted 2 March 2023

Įteikta 2022 11 04 / Priimta 2023 03 02

Copyright © 2023 Dalia Gedzevičienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License CC BY 4.0, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium provided the original author and source are credited.

Įvadas

Kol neturime lietuviško aiškinamojo teisės terminų žodyno, svarbu apžvelgti ir įvertinti esamus teisės terminijos šaltinius. Iki šiol teisininkai ir lingvistai savo moksliniame ir praktiniame darbe kaip norminės teisės terminijos ištekliais vadovaujasi terminais, kurie vartojami ir teikiami galiojančiuose teisės aktuose, aukštosioms mokykloms skirtuose vadovėliuose, verčiamuosiuose žodynuose (AŽ, LVKŽT, MAŽ), DLKŽ_e, ES terminologijos duomenų bazėje IATE, Lietuvos Respublikos terminų banke, tarptautinių žodžių žodynuose. Šiame darbe pasirinktas tirti vienas iš pastarųjų teisės terminijos šaltinių – *Tarptautinių žodžių žodynas*, parengtas autorių kolektyvo ir išleistas 2013 metais (toliau TŽŽ₂₀₁₃). Kiek ir kokių teisės terminų esama lietuviškuose tarptautinių žodžių žodynuose, iki šiol nebuvo tirta. Iš atskirų sričių, kurių terminija rinkta iš tarptautinių žodžių žodynų ir analizuota vienu ar kitu aspektu, paminėtina poligrafija (Petrėtienė, Mikalajūnaitė, 2010) ir medicina (Briaukienė, 2004), taip pat nagrinėti administracinėje kalboje vartojamų tarptautinių žodžių semantikos pokyčiai (Rudaitienė, 2006; Vladarskienė, 2004; Vladarskienė, 2014; Vladarskienė, 2019) ir tam tikrų tarptautinių žodžių vartojimas teisininkų kalboje (Koženiauskienė, 2004).

Šio straipsnio tikslas – įvertinti, ar, nesant aiškinamojo lietuviško teisės terminų žodyno, TŽŽ₂₀₁₃ gali būti pasitelktas teisininkų ir lingvistų (terminologų, vertėjų, kalbos redaktorių) moksliniame ir praktiniame darbe kaip vienas iš patikimų teisės terminijos šaltinių. Šiam tikslui įgyvendinti išsikelti šie uždaviniai: 1) iš TŽŽ₂₀₁₃ išrinkti teisės sąvokas įvardijančius terminus ir galimus sudėtinių teisės terminų būdvardinius dėmenis; 2) išanalizuoti ir apibendrinti šiame žodyne prie teisės terminų ir jų dėmenų pateikiamą informaciją; 3) nurodyti pagrindinius TŽŽ₂₀₁₃ teikiamų teisės terminų ir jų dėmenų morfeminės sudėties ir semantikos bruožus. Tiriant, kiek ir kokių teisės terminų bei kokia papildoma informacija apie juos pateikta TŽŽ₂₀₁₃, taikomi statistinis, interpretacijos, morfeminės ir semantinės analizės metodai.

Terminas šiame straipsnyje suprantamas kaip mokslo, technikos, meno ar kitos srities sąvokos pavadinimas. Sprendžiant, kurie TŽŽ₂₀₁₃ pateikiami tarptautiniai žodžiai įvardija teisės sąvokas, vadovautasi trimis pagrindiniais subjektyviaisiais ir objektyviaisiais kriterijais. Kadangi „terminas yra ne koks ypatingas žodis ar pastovus žodžių junginys, bet įvardijamasis kalbos vienetas, kurio turinį atskleidžia termininės reikšmės apibrėžimas“ (Gaivenis, 2002, p. 13), šiame straipsnyje santykinai žodžio reikšmė, pateikiama TŽŽ₂₀₁₃, prilyginta termininės reikšmės apibrėžčiai ir pirmasis terminų atpažinimo kriterijus bei teisės termino požymis suprantamas kaip (1) teisės sąvokos apibrėžimo, arba reikšmės, pateikimas žodyne. Antra, renkant teisės terminus iš TŽŽ₂₀₁₃, kaip (2) teisės terminų atskaitos sąrašą vadovautasi Yvonne Goldammer ir Sigito Plaušinaičio parengtu *Lietuvių–vokiečių kalbų žodynu teisininkams* (LVKŽT), nes tai kol kas vienintelis dvikalbis teisės terminų žodynas, kurio pirmoji kalba yra lietuvių. Trečiasis teisės terminų atpažinimo kriterijus įvardytinas kaip (3) subjektyvusis terminų nustatymo principas, kylantis iš straipsnio autorės ilgametės darbo su teisės ir teisės mokslo tekstais praktikoje. Kiekvienu konkrečiu atveju vertinant, ar TŽŽ₂₀₁₃ pateiktas žodis yra teisės terminas, žiūrėta, ar jis atitinka bent du iš minėtų trijų terminų atpažinimo kriterijus.

Nors lietuvių terminologijoje susiklostė tradicija tirti tik daiktavardžius, tačiau mokslo ir praktikos kalboje, kurioje terminai funkcionuoja, tų formų nepakanka, pirmiausia čia neįmanoma išsiversti be specialios reikšmės veiksmažodžių (Umbrasas, 2010, p. 14), ypač veiksmažodinių junginių reikšmė išryškėja dirbant su konkrečiais tektais, tad šiame straipsnyje ir veiksmažodžiais reiškiami žodžiai traktuojami kaip terminai. Būdvardžiai šiame straipsnyje savarankiškais terminais nelaikomi ir tiriami kaip galimi sudėtinių teisės terminų dėmenys. Vadovaujantis pirmiau minėtais teisės terminų ir jų dėmenų atrankos principais, iš TŽŽ₂₀₁₃ surinkta 676 teisės terminai ir sudėtinių teisės terminų dėmenys. Straipsnio tiriamosios medžiagos vienetų raiška pagal kalbos dalis: daiktavardžiai – 517, arba 76,6 proc., veiksmažodžiai – 80, arba 11,8 proc., būdvardžiai – 79, arba 11,6 proc.

1. Papildoma informacija: etimologija ir apibrėžtys

Vienas iš moksliniu ir praktiniu požiūriu vertingiausių analizuojamo žodyno aspektų yra tai, kad čia, šalia antraštinio žodžio, pateikiama svarbi papildoma informacija – nurodoma žodžio etimologija ir reikšmė arba reikšmės, kurios šiame straipsnyje santykinai prilyginamos termininėms sąvokų apibrėžtims. Tokiuose teisės terminijos šaltiniuose, kaip dvikalbiai verčiamieji žodynai (AŽ, LVKŽT, MAŽ), ES terminologijos duomenų bazė IATE, minėta informacija nepateikiama.

Etimologija. Pirmiausia TŽŽ₂₀₁₃ šalia antraštinio žodžio nurodoma jo etimologija – iš kurios kalbos kokio žodžio (etimono) kilęs tarptautinis žodis ir kaip etimonas verčiamas į lietuvių kalbą. Toliau straipsnyje pateikiama apskaičiuota ir apibendrinta informacija apie TŽŽ₂₀₁₃ rastų teisės terminų ir jų dėmenų kilmę gali būti panaudota lingvistų lyginamiesiems ir kitiems mokslo tyrimams.

Iš 676 teisės sąvokas įvardijančių terminų ir jų dėmenų, užfiksuotų TŽŽ₂₀₁₃, didžiąją dalį – 437, arba 65 proc. – sudaro iš **lotynų** kalbos kilę žodžiai: *civilinis* [lot. *civilis*], *inkriminuoti* [lot. *incriminare*], *sankcija* [lot. *sanctio*]. Antrą vietą pagal gausą užima **prancūziškos** kilmės terminai – 115, arba 17 proc.: *fakultatyvus* [pranc. *facultatif*], *izoliatorius* [pranc. *isolateur*], *trasologija* [pranc. *tracer*]. Tačiau tiek šiuo atveju, tiek ir vėliau, kai bus pateikiami iš vokiečių, anglų, italų ir lenkų kalbų kilę terminai, atkreiptinas dėmesys, kad nemažos dalies šių terminų etimono ištakos yra lotynų kalba, tad prancūzų kalbą (taip pat atitinkamai vokiečių, anglų, italų ir lenkų kalbas) reikėtų vertinti kaip kalbą tarpininkę, kurioje lotyniško pamato žodžiui buvo suteikta teisės sąvokos reikšmė ir iš kurios terminine reikšme jis buvo pasiskolintas kitų kalbų, tarp jų – ir lietuvių. Taigi ties 42 iš 115 minėtų prancūziškos kilmės terminų nurodyta, kad į prancūzų kalbą šie žodžiai atėjo iš lotynų kalbos, tai sudaro apie 36 proc. visų aptariamų prancūziškų skolinių: *akreditacija* [pranc. *accréditation* < lot. *accredo*], *reglamentas* [pranc. *reglement* < lot. *regula*] ir kt.

Iš **graikų** kalbos kilę 44 iš 676, arba 6,5 proc., tarptautinių teisės terminų: *amnestija* [gr. *amnēstia*], *hipotezė* [gr. *hypothesis*] ir kt. Iš **anglų** kalbos kilę 22, arba 3,3 proc., teisės terminų: *faktoringas* [angl. *factoring*], *lobizmas* [angl. *lobbying*]. Trijų iš jų etimono kilmė – lotynų kalba: *dominija* [angl. *dominion* < lot. *dominium*]. Iš **italų** kalbos kildinama 16, arba 2 proc., teisės terminų: *kontrabanda* [it. *contrabbando*], *rizika* [it. *risico*].

15, arba 2 proc., tarptautinių teisės terminų kilę iš **vokiečių** kalbos: *pasas* [vok. *Pass*], *subsidiarumas* [vok. *Subsidiarität*]. Aštuonių iš jų ištakos siekia lotynų kalbą: *areštas* [vok. *Arrest* < lot. *arrestum*], *indemnitetas* [vok. *Indemnität* < lot. *indemnis*]. Iš **ispanų** kalbos kilusių teisės terminų rasta 3, arba 0,4 proc.: *embargas* [isp. *embargo*], *kasko* [isp. *casco*]. Iš **švedų, lenkų, olandų, turkų ir persų** kalbų aptikta po 1, arba 0,15 proc., skolinį: *ombudsmanas* [šved. *ombudsman*], *komisas* [lenk. *komis* < lot. *commissio*], *akcija* [ol. *aktie*] ir kt.

Ties dešimčia terminų pateiktos kelios kilmės kalbos – pirmąją nurodytą kalbą reikėtų traktuoti kaip kalbą tarpininkę, o antrąją – kaip šaltinį: **lotynų ir graikų** kalbos – 2 terminai: *Ekloga* [lot. *ecloga* < gr. *eklogē*], **vokiečių ir prancūzų** (lotynų) – 4: *orderis* [vok. *Order* < pranc. *ordre* < lot. *ordo*], **lenkų ir prancūzų** – 1: *kvitas* [lenk. *kwit* < pranc. *quitte (de dettes)*].

Šiame žodyne esantys kilmės aiškinimai atrodo patikimi, nes juos teikiant remtasi gausybe kitų šaltinių (TŽŽ₂₀₁₃, p. v), vis dėlto neišvengta kelių netikslumų. Vienas iš jų – termino *kvitas* kilmė: kaip kalba tarpininkė nurodyta lotynų kalba, bet pateikta lenkiška etimono forma: *kvitas* [lot. *kwit* < pranc. *quitte (de dettes)*] (TŽŽ₂₀₁₃, p. 469). Tas pats netikslumas matyti ir ankstesniuose šio žodyno leidimuose, pvz., TŽŽ₂₀₀₃ (p. 423). Tad, pirmiau nurodant iš lenkų ir prancūzų kalbos kilusius terminus, šiame straipsnyje pasiremta kito lietuviško tarptautinių žodžių žodyno VTŽŽ₂₀₀₇ (p. 626) duomenimis: *kvitas* [lenk. *kwit* < pranc. *quitte (de dettes)*].

Apibrėžtys. TŽŽ₂₀₁₃ visų pirma yra tarptautinių žodžių, o ne terminų žodynas, vis dėlto palyginus tų pačių žodžių aiškinimą TŽŽ₂₀₁₃ ir bendruosiuose žodynuose, pvz., DLKŽ_e, matyti, kad TŽŽ₂₀₁₃, nors ir vengiama smulkmeniškai aprašinėti objekto sandarą, rūšis, savybes, vis dėlto neapsiribojama vien tik skaitytojui lengvai suvokiama informacija; čia, skirtingai nuo DLKŽ_e, koncentruojamasi ne į žodžio reikšmių, o į jais reiškiamų sąvokų aiškinimą¹. Tuo remiantis, prie TŽŽ₂₀₁₃ pateiktų antraštinių žodžių nurodytos reikšmės šiame straipsnyje santykinai prilyginamos terminų apibrėžtims.

Pažymėtina, kad TŽŽ₂₀₁₃ gausu daugiareikšmių žodžių, pagal čia nurodytas reikšmes matyti, kad tas pats žodis gali įvardyti skirtingas įvairių sričių sąvokas. 363-ų (46,7 proc.) iš 676 TŽŽ₂₀₁₃ surinktų terminų teisės sąvokos reikšmė yra viena iš kelių daugiareikšmio žodžio reikšmių, o 313-os terminų (43,3 proc.) ar jų galimų dėmenų teisės sąvokos reikšmė yra vienintelė TŽŽ₂₀₁₃ ties tiriamu antraštiniu žodžiu nurodyta reikšmė. Išsamiau teisės terminų ir jais žymimų sąvokų pateikimo TŽŽ₂₀₁₃ aspektai aptariami kitame skyriuje.

2. TŽŽ₂₀₁₃ teikiamų teisės terminų ir jų dėmenų morfeminė sudėtis ir semantikos bruožai

Morfeminė terminų sudėtis. Lietuvių kalboje darybinė tarptautinių žodžių analizė ne visada yra aiški (Umbrasas, 2010, p. 124), tad šiame straipsnio poskyryje nebus de-

¹ Palyginimui: DLKŽe *konsolidacija* – su(si)telkimas, su(si)vienijimas veikti ir TŽŽ₂₀₁₃ viena iš septynių *konsolidacijos* reikšmių: *konsolidacija* – 6. teis. norminių teisės aktų sisteminimo būdas – tą pačią visuomeninių santykių sritį reguliuojančių teisės aktų sujungimas į vieną nekeičiant teisinio reguliavimo turinio.

taliai analizuojama, kurie iš tarptautinių teisės terminų yra dariniai, o kurie – pamatiniai žodžiai. Čia bus pristatyti bendrieji morfeminės sudėties bruožai, būdingi trims kalbos dalių grupėms atstovaujantiems teisės terminams ir jų dėmenims, telkiant dėmesį į tai, kokios kilmės (svetimos ar lietuviškos) morfemos sudaro žodį.

Daugiausia **daiktavardinių teisės terminų**, užfiksuotų TŽŽ₂₀₁₃, turi tarptautinę priesagą **-acija**. Iš 517 daiktavardinių terminų ši priesaga būdinga 105 (20,3 proc.) terminams: *konsolidacija, legalizacija* ir kt. Remiantis TŽŽ₂₀₁₃ pateiktomis kilmės nuorodomis, pradinis daiktavardžių su priesaga **-acija** kilmės šaltinis – lotynų kalba. Kitos pagal dažnį svetimos kilmės priesagos: **-(...)ija** – 101 (19,5 proc.): *jurisdikcija*; **-(i)atas** – 27 (5,2 proc.): *advokatas*; **-(t)orius, -ė** – 22 (4,2 proc.): *testatorius*; **-entas** – 18 (3,5 proc.): *precedentas*; **-izmas** – 13 (2,5 proc.): *chuliganizmas*; **-ūra** – 11 (2,1 proc.): *prokuratūra*; **-(i)antas** – 11 (2,1 proc.): *apeliantas*; **-etas** – 10 (1,9 proc.): *imunitetas*; **-istas, -ė** – 8 (1,5 proc.): *procesualistas, -ė*; **-aras** – 7 (1,4 proc.): *komentaras*; **-yvas, -yva** – 7 (1,4 proc.): *recidyvas, direktyva*; **-(i)umas²** – 7 (1,4 proc.): *kvorumas*; **-itas** – 4 (0,8 proc.): *depozitas*; **-utas** – 4 (0,8 proc.): *servitutas*; **-istika** – 3 (0,6 proc.): *civilistika*; **-eris, -ė** – 3 (0,6 proc.): *partneris, -ė*; **-ažas** – 3 (0,6 proc.): *arbitražas*; **-enas** – 3 (0,6 proc.): *suverenas*; **-ektas** – 3 (0,6 proc.): *subjektas*; **-esas** – 3 (0,6 proc.): *procesas*; **-alas** – 3 (0,6 proc.): *originalas*; **-itas** – 3 (0,6 proc.): *plebiscitas*; **-ika** – 3 (0,6 proc.): *replika*. Po vieną ar du rasta pavyzdžių su šiomis priesagomis: **-olas, -ulas, -ingus, -ezė, -eris, -usas, -ada, -inas, -ina, -ėja, -onas, -eta, -antas, -yras, -iktas, -inas, -ionas, -isas, -idas, -oras, -endas, -ierius, -ierė, -izė, -anas** – 38 (7,4 proc.). Likusių 93 (17 proc.) terminų grupė morfeminės sudėties požiūriu yra mišri: didesnė jų dalis neturi tarptautinės kilmės priesagų ar priešdėlių (*nota, aktas, cenzas*), taip pat yra keletas nekaitomų terminų (*kasko, veto*), dūrinių (*kriminologija, uzufuktas, bankrotas*). TŽŽ₂₀₁₃ užfiksuota tik keletas daiktavardinių terminų hibridų – juos sudaro nekaitomi tarptautinis ir lietuviškas komponentai. Tai jau pirma minėti keturi daiktavardžiai su lietuviška priesaga **-umas** (*privatumas* ir kt.) ir vienas daiktavardis su priesaga **-uotė** (*komandiruotė*). Tai sudaro apie 1 proc. visų daiktavardinių teisės terminų.

Kitokia situacija susiklosčiusi su veiksmožodiniais terminais ir būdvardiniais sudėtiniais terminų dėmenimis – kur kas didesnė dalis šių leksemų, skirtingai nei prieš tai aptarti daiktavardiniai terminai, nėra sudarytos vien iš svetimos kilmės morfemų ir formaliai morfeminės sudėties požiūriu dalis jų gali būti vertinama kaip hibridai: jas sudaro vienas tarptautinis komponentas (pamatas) ir vienas lietuviškas komponentas (priesaga), neskaitant galūnės.

79 iš 80 **veiksmožodinių teisės terminų**, rastų TŽŽ₂₀₁₃, turi lietuvišką priesagą **-uoti**: *falsifikuoti, amnestuoti*, ir 1 veiksmožodis – lietuvišką priesagą **-auti**: *advokatauti*. Taigi morfeminės sudėties požiūriu visi (100 proc.) TŽŽ₂₀₁₃ aptikti veiksmožodiniai teisės terminai vertintini kaip hibridai, nes sudaro svetimos kilmės pamatas ir lietuviška priesaga. Lietuvių kalboje tokios priesagos, pridėtos prie svetimimo kamieno, pirmiausia

² Šiuo atveju atskirai išskiriamas tarptautinės kilmės baigmuo **-umas**, kurį turi šių terminų etimoniai – lotyniškos kilmės žodžiai, ir lietuviška priesaga **-umas**, pridėta prie svetimos kilmės šaknies pamatinio žodžio. Kalbos šaltinio ar kalbos tarpininkės žodis tokio baigmens neturi, tai rodo, kad darybos veiksmas įvyko lietuvių kalboje. Pastarųjų hibridinių terminų TŽŽ₂₀₁₃ užfiksuota 4, pvz., *prejudicialumas* (lot. *praejudicialis*), *subsidiarumas* (vok. *Subsidiarität*), *privatumas* (lot. *privatus*).

atlieka morfologinės adaptacijos funkciją, pasitelkiant jas žodis įtraukiamas į kaitybos sistemą, taip pat tam tikrais atvejais, kai „į kalbą gali būti pasiskolinamas ne vienas tą patį kamieną turintis žodis, ir tada, kai vienas jų morfologiškai sudėtingesnis, jau galima įžiūrėti sinchroninį darybos ryšį“ (Pakerys, 2013–2014, p. 2). Taigi tuomet, kai leksemos darybiškai suskaidyti neįmanoma – pamatinio žodžio lietuvių kalboje ji neturi, priesaga atlieka tik skolinio morfologinės adaptacijos funkciją: *aprobuoti* (lot. *approbare*), *apeliuoti* (lot. *appellare*), *diskriminuoti* (lot. *discriminare*). Iš TŽŽ₂₀₁₃ rastų 80 veiksmažodinių terminų kaip darybiškai neskaidomi traktuojami 56 iš 80, arba 70 proc., terminų. O tuomet, kai lietuvių kalboje esama bendrakamienių daiktavardžių ar būdvardžių, galima daryti prielaidą, kad tokia priesaga atlieka ne tik žodžio adaptacijos gramatinėje lietuvių kalbos sistemoje, bet ir darybos funkciją: *areštuoti* (plg. *areštas*), *protokoluoti* (plg. *protokolas*), *garantuoti* (plg. *garantas*). Iš TŽŽ₂₀₁₃ rastų 80 veiksmažodinių teisės terminų, darybiškai skaidomų pagal pateiktus pavyzdžius, nustatyta 24, arba 30 proc., veiksmažodžių. Vis dėlto šią statistiką, kuriose leksemose priesagos atlieka ne vien adaptacijos, bet ir darybos funkciją, reikėtų vertinti kaip apytikrę, kadangi „į vadinamųjų tarptautinių veiksmažodžių darybinį statusą lietuvių kalbotyroje dažniau žiūrima atsargiai, nes istoriškai jie ir bendrakamieniai daiktavardžiai gali būti pasiskolinti nepriklausomai, tad paties darybos veiksmo lietuvių kalboje gali ir nebūti įvykę, ir tik žiūrėdami sinchroniškai tą ryšį įžiūrime“ (Pakerys, 2013–2014, p. 9).

Sudėtinių teisės terminų **būdvardinių dėmenų** grupė morfeminės sudėties požiūriu skyla į dvi dalis. Pirmajai grupei priskirtini būdvardžiai su tarptautinėmis priesagomis **-yvus, -i** (9 iš 79, arba 11,3 proc.) ir **-alus, -i** (12 iš 79, arba 15 proc.). Šios priesagos aiškiai matyti ir šalia termino pateiktame etimone, tad akivaizdu, kad darybos veiksmas su šia priesaga, jei apskritai toks buvo, įvyko ne lietuvių, bet šaltinio ar tarpininkės kalboje: *preventyvus* (pranc. *preventif*), *imperatyvus* (lot. *imperativus*), *legalus* (lot. *legalis*). Antrajai grupei priklauso būdvardžiai, kuriuos morfeminės sudėties požiūriu galima vadinti hibridais – juos sudaro svetimos kilmės pamatas ir lietuviškos priesagos: **-inis, -ė** (46 iš 79, arba 58,2 proc.): *konkliudentinis* (lot. *concludo*); **-uotas, -a** (5 iš 79, arba 6,3 proc.): *terminuotas* (lot. *terminatus*); **-iškas, -a** (3 iš 79, arba 3,8 proc.): *autentiškas* (gr. *authenticos*); **-ingas, -a** (2 iš 79, arba 2,5 proc.): *kompetingas* (lot. *competens*). Darybinė šių būdvardžių analizė ir pamatinio žodžio nustatymas lietuvių kalboje yra gana keblus, pvz., neaišku, ką laikyti pamatiniu žodžiu tokių būdvardžių atvejais kaip *generalinis*, *nacionalinis* ar *kriminogeninis*, manytina, kad tam tikra dalis būdvardžių su priesagomis **-inis, -ė** ir **-iškas, -a** greičiausiai padaryti iš daiktavardžių, turinčių priesagą **-ija**, įvykus pamatinio kamieno dezintegracijai (Umbrasas, 2010, p. 123), pvz., *konstitucinis* (plg. *konstitucija*), *administracinis* (plg. *administracija*). Dar du būdvardžiai (2 iš 79, arba 2,5 proc.) vertintini kaip galūnių vediniai: *privatus* (lot. *privatus*) ir *suverenus* (pranc. *souverain*).

Probleminiai terminų semantikos aspektai. Šiame poskyryje išryškunami probleminiai teisės terminų, jų dėmenų ar kitų teisininkų plačiai vartojamų žodžių semantikos aspektai, matomi TŽŽ₂₀₁₃ reikšmių pateiktyse.

Dažniausiai daugiareikšmio žodžio reikšmių sistema skirtingose kalbose skiriasi. Tarptautinių žodžių atveju taip nutinka todėl, kad „kalbos paprastai skolinasi ne visas,

o vieną kurią ar kelias daugiareikšmio žodžio reikšmes“ (Vladarskienė, 2019, p. 1). Paskutiniu metu daugiausia įtakos plečiant lietuvių kalboje vartojamų svetimos kilmės teisės terminų semantinius laukus turi anglų kalba. Kadangi daugelis tokių (dažniausiai iš klasikinių kalbų) skolintų žodžių anglų kalboje buvo vartojami daug ilgiau ir aktyviau negu lietuvių kalboje, jų semantika anglų kalboje paprastai yra turtingesnė negu lietuvių kalboje (Pažūsis, 2014, p. 22), tad tiek vertėjams, tiek autoriams, veikiamiems anglišku tekstų, kuriant lietuvišką tekstą kyla noras tarptautinį žodį pavartoti viena iš anglų kalbos reikšmių, kurios neteikia joks lietuvių kalbos žodynas, tarp jų – ir TŽŽ₂₀₁₃, ir kuriai perteikti lietuvių kalboje įprastai vartojamas kitas žodis. Tokios dalinės semantinės atitikties ir skirtingos semantinių laukų apimties (lietuvių kalboje – siauresnės, anglų kalboje – platesnės) pavyzdžiais šiame straipsnyje pasirinktos lekšemos *forumas* ir *fenomenas*.

TŽŽ₂₀₁₃ nurodytos trys *forumo* (lot. *forum* – aikštė) reikšmės: 1. sen. Romoje – svarbiausioji miesto aikštė; cirko arena; turgavietė; teismo posėdžių vieta; 2. plačiai atstovaujamas susirinkimas; 3. susirinkimas, nuomonės pareiškimo vieta. Tokios pat *forumo* reikšmės nurodytos ir DLKŽ₆, BLKŽ ir LKŽ. Pirmoji reikšmė iš esmės įvardija istorines realijas – tas sąvokas, kurias *forumas* žymėjo lotynų kalba senovės Romoje (žr. LLŽ), o šiuo metu lietuvių kalboje aktualios antroji ir trečioji *forumo* reikšmės. Tačiau anglų kalbos žodžio *forum* (dgs. *forums*, *fora*) reikšmių sistema kur kas platesnė nei lietuviškojo *forumo*: *forum*, be visų reikšmių, sutampančių su lietuviškomis, anglų kalboje iki šiol vartojamas ir iš lotynų kalbos perimta *teisminės institucijos*, *teismo* reikšme (DMW). Pavyzdžiui, Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003:

Judgments handed down in any of the Nordic States which have made the declaration provided for in subparagraph (a) under a forum of jurisdiction <...> (EC No 2201/2003).

Teismo sprendimai, priimti bet kurioje Šiaurės valstybėje, pateikusioje a punkte nurodytus pareiškimus pagal teismo jurisdikciją <...> (EB Nr. 2201/2003).

Viename iš šio reglamento taikymo vadovų anglų kalba HBR *forum*, priklausomai nuo konteksto, dažniausiai reiškia *teismą*, rečiau – *teismo vietos valstybę* arba *jurisdikcijos pagrindus*. Vertimo pavyzdžiai pateikiami iš RBTV – į lietuvių kalbą išversto minėto angliško vadovo:

This is the only, limited, case which is permitted to the spouses in matter of choice of forum (HBR, p. 44).

Tai yra vienintelis ribotas atvejis, pagal kurį sutuoktiniams leidžiama pasirinkti teismą, kuriame bus nagrinėjama byla (RBTV, p. 48).

<...> that is enough to determine the jurisdiction of such a judge (no other links are required with the forum) (HBR, p. 40).

<...> to pakanka, kad šios valstybės teismas turėtų jurisdikciją (nereikalaujama kitų sąsajų su teismo vietos valstybe) (RBTV, p. 44).

Čia pateikti *forum* vertimo pavyzdžiai, viena vertus, rodo lietuvių ir anglų kalbų semantinių laukų neatitiktį, antra vertus, tai yra viena iš gerosios vertimo praktikos iliustracija.

tracijų, nes lietuviškame vertimo tekste neaptikta atveju, kad būtų peržengtos TŽŽ₂₀₁₃ ir kitų lietuviškų žodynų nurodytos *forumo* reikšmių sistemos ribos ir *forumas*, neverčiant į lietuvių kalbą, būtų pavartotas *teismo* reikšme. Priešingai yra *fenomeno* atveju. *Fenomenas* tiek TŽŽ₂₀₁₃, tiek ir kituose lietuvių kalbos žodynuose teikiamas kaip leksinis vienetas, turintis dvi reikšmes: 1. *filosof.* apraiška, faktas, juslinė duotybė, ją perteikiantis suvokimas; 2. ypatingas, išskirtinis, nepaprastas reiškinys arba žmogus. Anglų kalbos žodžio *phenomenon* ir lietuviškojo *fenomeno* semantiniai laukai sutampa iš dalies – be jau minėtų *fenomeno* reikšmių, *phenomenon* suprantamas ir kaip įprastas (neiškirtinis) stebimas faktas ar įvykis, taip pat kaip mokslinio tyrimo objektas, reiškinys (DMW). Būtent šia reikšme paskutiniu metu lietuviškuose tekstuose, tarp jų – ir teisės mokslo, kriminologijos, išplečiamas ir *fenomeno* semantinis laukas, pvz.:

Knygoje persekiojimas pristatomas kaip senas tarpkultūrinis, bet naujas kriminalinis fenomenas (VUTF).

O štai tekstas, kuris veikiausiai ir padarė didžiausią įtaką kuriant leidinio pristatymą lietuvių kalba:

<...> which is presented as the first international perspective on stalking <...>, that deftly positions stalking as an intercultural **phenomenon** of an old behaviour, but which is a new crime (BJC).

Kadangi čia kalbama ne apie filosofijos sąvoką ar išskirtinį reiškinį, žmogų ar tyrimo objektą, *fenomeno* semantinio lauko išplėtimas atrodo nepagrįstas, juolab kad lietuvių kalboje yra tinkamas žodis šiai sąvokai įvardyti – *reiškinys*.

Čia aptartas tik vienas su TŽŽ₂₀₁₃ pateiktų žodžių semantika susijęs aspektas – kai TŽŽ₂₀₁₃ nurodytų žodžių semantinis laukas yra siauresnis nei jų atitikmenų anglų kalboje, o bandymai plėsti skolinio reikšmių sistemos ribas lietuvių kalboje būtų (pvz., jei *forumą* pradėtume vartoti ir *teismo* reikšme) arba yra (pvz., *fenomeną* vartojant *reiškinio*, *mokslinio tyrimo objekto* reikšme) traktuojami kaip nepagrįsti ir nenorminiai, nes lietuviškai šios sąvokos įprastai įvardijamos kitais žodžiais. Antrasis aptartinas šios temos aspektas susijęs – atvirkščiai – su būtinybe papildyti tiek TŽŽ₂₀₁₃ pateiktų žodžių semantinius laukus naujomis per pastarąjį dešimtmetį teisės kalboje įsitvirtinusiomis reikšmėmis, tiek apskritai naujais žodžiais – teisės ir jai artimų sričių terminais. Anot Rasuolės Vladarskienės, palyginus skirtingų metų TŽŽ leidimuose pateiktas tarptautinių žodžių reikšmių apibrėžtis, matyti aiškus semantikos pokytis – lietuvių kalboje daugiareikšmių tarptautinių žodžių reikšmių daugėja (Vladarskienė, 2019, p. 2).

Kai naujaja reikšme žodis įsitvirtina realiojoje vartosenoje ir ypač kai lietuvių kalba neturi vienažodžio termino šiai sąvokai įvardyti, svarstyti TŽŽ₂₀₁₃ esančio žodžio reikšmių papildymas. Vienas iš tokių plėstinio semantinio lauko pavyzdžių – terminas *deviacija* (lot. *deviatio* – nukrypimas). TŽŽ₂₀₁₃ nurodytos penkios *deviacijos* reikšmės – čia jis pateiktas kaip navigacijos, optikos, zoologijos, karybos terminas, bet nėra *deviacijos*

kaip socialinių mokslų termino apibrėžties. Lietuvoje socialinių mokslų atstovai jau antrą dešimtmetį savo tekstuose vartoja *deviacijos* ir *deviantinio* arba *deviacinio elgesio* terminus, apibrėžiančius elgesį, reikšmingai besiskiriantį nuo kultūrai tipiško, arba normatyvinio, elgesio (APTŽ). Pvz.: *E. Durkheimo pateiktos nusikaltimų ir deviacijos idėjos darė įtaką perkeldamos dėmesį nuo anksčiau vyravusių individualistinių (biologinių bei psichologinių) nusikaltimų aiškinimų į socialines jėgas* (KS, 2014/2, p. 47); *Tai rodo stiprią vertinamų moterų socialinę deviaciją bei su priklausomybėmis susijusių problemų pripažinimą* (KS, 2017/5, p. 69) ir t. t. 2007 metais Lietuvoje buvo išleistas vadovėlis aukštosioms mokykloms pavadinimu *Socialinės deviacijų problemos*, dėstytojai viename iš Lietuvos universitetų dėsto tokį dalyką kaip *Deviacijų sociologija*. Taigi pateikti pavyzdžiai rodo, kad pastaraisiais dešimtmečiais *deviacija* ir *deviacinis* plačiai vartojami nuo socialinių ar kultūrinių normų nukrypstančio elgesio arba tokio elgesio požymio reikšmėmis, todėl pagrįstai svarstyti *TŽŽ*₂₀₁₃ *deviacijos* semantinę lauką papildyti šia reikšme, o žodį *deviacinis* įtraukti į šio žodyno antraštinių žodžių sąrašą.

Toliau, išsamiai nenagrinėjant dėl straipsnio apimties ribotumų, bus paminėta dar keletas pavyzdžių, kai *TŽŽ*₂₀₁₃ nenurodytos žodžių reikšmės, kurios jau įsitvirtinusios tiek teisėje, tiek susijusiose srityse ir tapusios norminės. Pavyzdžiui, *TTŽ*₂₀₁₃ apsiribojama vienintele *direktyvos* reikšme: vadovaujамasis, orientuojамasis aukštesnės instancijos nurodymas, potvarkis žemesnėms instancijoms. Vis dėlto jau du dešimtmečius Lietuvoje *direktyva* vartojama ir konkrečios Europos Sąjungos institucijų leidžiamų teisės aktų rūšies reikšme, tai yra vienas ES antrinės teisės aktų, numatytų Europos Bendrijos steigimo sutartyje. Ši reikšmė *TŽŽ* nurodytina ir laikantis nuoseklumo principo – *TŽŽ*₂₀₁₃ pateiktos keturios *reglamento* reikšmės, viena iš jų apibrėžia *reglamentą* kaip ES teisės aktą; taip pat pateiktos trys *rekomendacijos* reikšmės, trečioji iš jų *rekomendaciją* apibrėžia kaip ES teisės aktą.

TŽŽ pildytinas ne tik naujomis reikšmėmis, bet ir naujais teisės sričiai aktualiais žodžiais. Vienas iš tokių trūkstatų tarptautinių žodžių – *apostilė* (lot. *post illa (verba)*, pranc. *apostille*, angl. *apostille*, vok. *Apostille*), juo įvardijamas dokumentas, kuriuo prie Hagos konvencijos prisijungusiose šalyse patvirtinamas užsienio šaliai skirtų dokumentų tikrumas.

Išvados

1. *TŽŽ*₂₀₁₃ su tam tikromis išlygomis (dėl pasitaikančių netikslumų nurodant etimologiją, pernelyg siauros kai kurių žodžių semantinio lauko aprėpties ir kt.) naudotinas tiek teisės ir kalbos mokslų, tiek praktikos srityse kaip vienas iš teisės terminijos šaltinių. Straipsnyje nurodytos pagrindinės tikslintinos su teisės terminija susijusios žodyno sritys.
2. Tolesniems kalbos mokslo tyrimams naudotini ne tik patys *TŽŽ*₂₀₁₃ pateikiami var-totini ir taisyklingi teisės terminai ir jų dėmenys, apie juos čia teikiama papildoma informacija, bet ir šio tyrimo metu išanalizuoti, apibendrinti ir straipsnyje pateikti

duomenys apie teisės terminų ir jų dėmenų etimologiją ir pagrindinius terminų morfeminės sudėties ir semantikos bruožus.

3. Suskaičiavus ir apibendrinus TŽŽ₂₀₁₃ teisės sąvokas įvardijančių terminų kilmės nuorodas nustatyta, kad 65 proc. iš 676 žodyne aptiktų teisės terminų ir jų dėmenų kilę iš lotynų, 17 proc. – iš prancūzų, 6,5 proc. – iš graikų kalbos, likę 11 proc. – iš kitų kalbų.
4. 99 proc. TŽŽ₂₀₁₃ užfiksuotų daiktavardinių teisės terminų sudaro visos svetimos kilmės morfemos, neskaitant galūnės. Daiktavardžių hibridų (su tarptautinės kilmės pamatu ir lietuviškomis priesagomis) rasta tik 1 proc. Morfeminės sudėties požiūriu visi (100 proc.) TŽŽ₂₀₁₃ aptikti veiksmažodiniai teisės terminai vertintini kaip hibridai, juos sudaro svetimos kilmės pamatas ir lietuviškos priesagos *-uoti*, *-auti*. 79 iš 80 veiksmažodžių turi priesagą *-uoti*, pirmiausia ji atlieka morfologinės adaptacijos funkciją, o tais atvejais, kai lietuvių kalboje esama bendrakamienių daiktavardžių ar būdvardžių, darytina prielaida, kad tokia priesaga atlieka ir darybos funkciją (30 proc.). Apie 26 proc. TŽŽ₂₀₁₃ aptiktų būdvardinių sudėtinių teisės terminų dėmenų sudaro svetimos kilmės pamatas ir tarptautinės priesagos *-yvus*, *-i* ir *-alus*, *-i*. Apie 70 proc. būdvardžių su svetimos kilmės pamatu ir lietuviškomis priesagomis vertintini kaip hibridai, tikėtina, kad jų darybos veiksmas įvykęs lietuvių kalboje.
5. Dalies teisės terminų, teikiamų TŽŽ₂₀₁₃, semantinių laukų aprėptis yra siauresnė nei jų atitikmenų anglų kalboje. Kaip tokios dalinės semantinės atitikties pavyzdžiai šiame straipsnyje pateiktos leksemų poros *forumas* ir *forum* bei *fenomenas* ir *phenomenon*. Bandymai plėsti tokių lietuviškų skolinių reikšmių sistemos ribas būtų arba yra traktuojami kaip nepagrįsti. Vis dėlto kai naująja reikšme žodis įsitvirtina realiojoje vartosenoje, o lietuvių kalba neturi kito termino šiai sąvokai įvardyti, būtina svarstyti apie TŽŽ₂₀₁₃ esančio žodžio reikšmių papildymą. Šiame straipsnyje kaip plėstinio semantinio lauko pavyzdžiai pristatyti terminai *deviacija* ir *direktyva*.
6. Tam, kad TŽŽ₂₀₁₃ pateikiama papildoma, tiek mokslo, tiek praktikos reikalams būtina informacija (etimologija ir žodžių reikšmės), būtų laisvai prieinama teisės terminijos problemas sprendžiantiems teisininkams ir lingvistams, rekomenduojama šį žodyną perkelti į lietuvių kalbos išteklių informacinę sistemą „E. kalba“.

Šaltiniai

APTŽ – *Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas [Explanatory Dictionary of Psychological Terms]*, 2019. Parengė Albinas Bagdonas, Remigijus Bliumas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. [In Lithuanian].

AŽ – *Anglų-lietuvių kalbų teisės žodynas [English-Lithuanian Law Dictionary]*, 1998. Parengė Olimpija Armalytė, Lionginas Pažūsis. Vilnius: „Alma littera“.

BJC – *The British Journal of Criminology*. Prieiga: <<https://academic.oup.com/bjc/article-abstract/62/2/528/6354342>>.

BLKŽ – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas [Dictionary of the Standard Lithuanian Language]*. Vyr. red. Danutė Liutkevičienė. Prieiga: <<https://ekalba.lt/>>. [In Lithuanian].

DLKŽe – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [Dictionary of the Current Lithuanian Language]*, 2021. Vyr. red. Stasys Keinys. 8-as patais. ir papild. leid., elektroninis variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga: <<https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/>>. [In Lithuanian].

DMW – *Dictionary by Merriam-Webster*. Prieiga: <<https://www.merriam-webster.com/>>.

EB Nr. 2201/2003 – 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantys Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys L338/1*. Prieiga: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32003R2201>>.

EC No 2201/2003 – Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000. *Official Journal of the European Union L 338/1*. Prieiga: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R2201&from=LT>>.

HBR – *Jurisdiction in Matrimonial Matters, Parental Responsibility and International Abduction. A Handbook on the Application of Brussels Iia Regulation in National Courts*, 2018. Constanza Honorati (ed.). Peter Lang.

IATE – *Europos Sąjungos terminijos duomenų bazė [EU's Terminology Database]*. Prieiga: <<https://iate.europa.eu/home>>.

KS – *Kriminologijos studijos / Criminological studies*, 2014–2021. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. Prieiga: <<https://www.zurnalai.vu.lt/kriminologijos-studijos/issue/archive>>.

LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas [Lithuanian Language Dictionary]*. Red. Gertrūda Naktinienė ir kt. Vilnius: LKI. Prieiga: <<https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas/>>. [In Lithuanian].

LLŽ – *Lotynų–lietuvių kalbų žodynas [Dictionary of Latin-Lithuanian Languages]*. Prieiga: <<https://ekalba.lt/lotynu-lietuviu-kalbu-zodynas/>>.

Lietuvos Respublikos terminų bankas [Term Bank of the Republic of Lithuania]. Prieiga: <<http://terminai.vlkk.lt/>>. [In Lithuanian].

LVKŽT – *Lietuvių–vokiečių kalbų žodynas teisininkams [Lithuanian-German Dictionary for Lawyers]*, 2006. Parengė Yvonne Goldammer, Sigita Plaušinitis. Vilnius: TEV leidykla.

MAŽ – *Mokomasis anglų–lietuvių kalbų teisės terminų žodynas [Educational English-Lithuanian Law Dictionary]*, 2008. Parengė Vita Bitinaitė. Vilnius: „Eugrimas“.

RBTV – *Reglamento „Briuselis Iia“ taikymo vadovas [A Handbook on the Application of Brussels Iia Regulation]*, 2017. Sud. Constanza Honorati ir kt. Vilnius: Lietuvos teisės institutas. Prieiga: <https://teise.org/wp-content/uploads/2020/06/Briuselis_Iia_Taikymo-vadovas.pdf>. [In Lithuanian].

Socialinės deviacijų problemos. Vadovėlis [Social Problems of Deviance. Textbook], 2007. Parengė Jolanta Aleknevičienė ir kt. Vilnius: „Eugrimas“. [In Lithuanian].

TŽŽ₂₀₁₃ – *Tarptautinių žodžių žodynas [Dictionary of International Words]*, 2013. Red. Angelė Kaulakienė ir kt. Vilnius: „Alma littera“. [In Lithuanian].

TŽŽ₂₀₀₃ – *Tarptautinių žodžių žodynas [Dictionary of International Words]*, 2003. Sud. Aldona Bendorienė ir kt. Vilnius: „Alma littera“. [In Lithuanian].

VTŽŽ₂₀₀₇ – *Tarptautinių žodžių žodynas [Dictionary of International Words]*, 2007. Sud. Valerija Vaitkevičiūtė. Vilnius: „Žodynas“. [In Lithuanian].

VUTF – *Vilniaus universiteto Teisės fakulteto feisbuko paskyra [Facebook account of the Faculty of Law of Vilnius University]*. Prieiga: <<https://www.facebook.com/vuteisesfakultetas/photos/a.115838031785957/3149326155103781/?type=3>>. [In Lithuanian].

Literatūra

Briaukienė, B., 2004. Medicinos terminai *Tarptautinių žodžių žodyne* [Medical Terms in the Dictionary of International Words]. In: *Žmogus kalbos erdvėje [Man in the Space of Language]* [elektroninis išteklius]: tarptautinės mokslinės konferencijos mokslinių straipsnių rinkinys Nr. 3 (1), 2003 m. gegužės 8–9 d., Kaunas, Lietuva. Kaunas, p. 559–565. [In Lithuanian].

Gaivenis, K., 2002. *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys [Lithuanian Terminology: Outline of Theory and Regulating]*. Vilnius: LKI leidykla. [In Lithuanian].

Koženiauskienė, R., 2004. Tarptautinių žodžių vartojimas teisininkų kalboje [International Words in the Language of Lawyers]. In: *Skoliniai ir bendrinė lietuvių kalba [Loanwords and Standard Lithuanian Language]*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, p. 189–196. [In Lithuanian].

Pakerys, J., 2013–2014. *Naujųjų skolinių duomenų bazės veiksmažodžių morfologija [Verbal Morphology in the Database of New Borrowings into Lithuanian]*. *Taikomoji kalbotyra [Applied Linguistics]*, 3, p. 1–26. Prieiga: <<https://www.zurnalai.vu.lt/taikomojikalbotyra/article/view/17480/16652>>. [Žiūr. 2023 02 22]. <https://doi.org/10.15388/TK.2014.17480>. [In Lithuanian].

Pažūsis, L., 2014. *Kalba ir vertimas [Language and Translation]*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universitetas. Prieiga: <http://www.vsk.flf.vu.lt/upl/File/knygos/Kalba_ir_vertimas.pdf>. [Žiūr. 2023 02 20]. [In Lithuanian].

Petrėtienė, A., Mikalajūnaitė, Ž., 2010. „Tarptautinių žodžių žodyno“ poligrafijos terminai. [Printing Trade Terms in International Words' Dictionary of 1936]. *Santalka. Filologija. Edukologija [Coactivity: Philology, Educology]*, 18 (4), p. 93–106. Prieiga: <<https://www.cceol.com/search/article-detail?id=125445>>. [Žiūr. 2023 02 22]. <https://doi.org/10.3846/coactivity.2010.40>. [In Lithuanian].

Rudaitienė, V., 2006. Dėl tarptautinių žodžių semantinių pokyčių administracinėje kalboje [On the Semantic Changes of International Words in Administrative Language]. In: *Specialybės kalba: tyrimas ir dėstymas [The Language of Specialty: Research and Teaching]*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, p. 123–133. [In Lithuanian].

Umbrasas, A., 2010. *Lietuvių teisės terminija 1918–1940 metais [Terminology of Lithuanian Law in 1918–1940]*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. [In Lithuanian].

Vladarskienė, R., 2004. Dėl teisės aktų vertimo [On Translations of Legal Acts]. In: *Skoliniai ir bendrinė lietuvių kalba [Loanwords and Standard Lithuanian language]*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, p. 177–188. [In Lithuanian].

Vladarskienė, R., 2014. Nujos tarptautinių žodžių reikšmės administracinėje lietuvių kalboje [New Meanings of the International Words of the Administrative Lithuanian Language]. *Taikomoji kalbotyra [Applied Linguistics]*, 3, p. 1–16. Prieiga: <<https://www.zurnalai.vu.lt/taikomojikalbotyra/article/view/17482/16654>>. [Žiūr. 2023 02 22]. <https://doi.org/10.15388/TK.2014.17482>. [In Lithuanian].

Vladarskienė, R., 2019. Tarptautinių žodžių semantikos pokyčiai administracinėje kalboje [Changes in the Semantics of International Words in Administrative Language]. *Bendrinė kalba [Standard Language]*, 92, p. 1–13. Prieiga: <<http://www.bendrinekalba.lt/?92>>. [Žiūr. 2023 02 22]. doi.org/10.35321/bkalba.2019.92.15. [In Lithuanian].